



ČESKÁ REPUBLIKA

## ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Veroniky Juříčkové a soudců Filipa Dienstbiera a Petra Šuránka v právní věci žalobkyně: **Ž. R.**, zastoupená Mgr. Lukášem Hojdnem, LL.B., advokátem, sídlem Francouzská 299/98, Praha 10, proti žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**, sídlem Palackého náměstí 375/4, Praha 2, proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 8. 2. 2024, č. j. MZDR 8/2024-4/PRO, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2024, č. j. 15 Ad 4/2024-45,

**t a k t o :**

- I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2024, č. j. 15 Ad 4/2024-45, **se ruší.**
- II. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 8. 2. 2024, č. j. MZDR 8/2024-4/PRO, **se ruší a věc se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení o žalobě a o kasační stížnosti ve výši 20 570 Kč, a to do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobkyně Mgr. Lukáše Hojdna, LL.B., advokáta.
- IV. Žalovaný **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

### Odůvodnění:

#### I. Vymezení případu

[1] Žalovaný rozhodnutím ze dne 13. 11. 2023, č. j. MZDR 20886/2023-7/PRO, zamítl žádost žalobkyně podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžité částky

za sterilizaci provedenou v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 297/2021 Sb.“). Touto žádostí se žalobkyně domáhala odškodnění za sterilizaci provedenou jí v roce 1984 (dále též „žádost o odškodnění“). Rozklad, kterým se žalobkyně bránila proti tomuto rozhodnutí, ministr zdravotnictví zamítl rozhodnutím označeným v záhlaví tohoto rozsudku a rozhodnutí žalovaného potvrdil.

[2] Správní orgány obou stupňů shodně vycházely ze skutečnosti, že kopie zdravotnické dokumentace opatřená žalovaným obsahuje vlastnoručně podepsanou žádost žalobkyně o sterilizaci, kterou dne 29. 5. 1984 schválila sterilizační komise (žalobkyně dne 14. 8. 1984 porodila páté dítě a dne 17. 8. 1984 jí byla provedena sterilizace). Z obsahu žádosti o sterilizaci ministr zdravotnictví dovodil, že žalobkyně si byla plně vědoma povahy a následků zákroku, odmítl tedy její tvrzení, že sterilizace byla provedena nezákonně bez jejího informovaného souhlasu. Za neprokázané správní orgány považovaly také tvrzení žalobkyně, že jí žádost o sterilizaci byla předložena k podpisu až po porodu.

[3] Žalobkyně napadla rozhodnutí ministra zdravotnictví žalobou u Městského soudu v Praze, který ji rozsudkem označeným v záhlaví zamítl. Městský soud vycházel z toho, že žalobkyně podstoupila zdravotní zákrok vědomě, byť nyní tvrdí, že neporozuměla nevratnosti procesu a měla za to, že se jedná o odstranitelný způsob antikoncepce. Zákrok tedy nebyl dle městského soudu proveden v situaci, kdy by o něj žalobkyně nežádala a neudělila k němu souhlas. K tvrzenému omylu, který měl mít za následek nedostatek svobodné vůle žalobkyně k udělení souhlasu se sterilizačním zákrokem, městský soud uvedl, že v souladu s dobovými předpisy nebylo poučení o výkonu třeba poskytovat písemně, nýbrž lékař byl toliko povinen dohlédnout na to, aby byl pacient vhodným způsobem poučen. Absence dokumentu ve zdravotnické dokumentaci o poučení žalobkyně tedy dle městského soudu neprokazuje absenci poučení jako takového. Z textu žádosti o sterilizaci (citace: „*Žádám o povolení sterilizace, tj. takové operace, abych již nikdy neotěhotněla*“) dle městského soudu jednoznačně vyplývá, že si žalobkyně musela být vědoma povahy a nevratných důsledků zákroku. Zdravotnický personál tak neměl důvod žalobkyni ústně poučovat o charakteru zákroku. Žalobkyně dle městského soudu nemohla jednat v omylu a byla si vědoma toho, že podstupuje sterilizační zákrok, který natrvalo zabráňuje v budoucnu otěhotnět.

[4] Městský soud rovněž neshledal důvodnou námitku, že žalobkyně měla žádost o sterilizaci podepsat až po porodu. Poukázal na to, že shodné tvrzení žalobkyně uvedla poprvé až v rozkladu, nikoli již v samotné žádosti o odškodnění. Žalobkyně také nerozporovala datum schválení zákroku sterilizační komisí, které předcházelo porodu a které městský soud považoval za logickou reakci na podanou žádost o sterilizaci. Pokud žalobkyně prostřednictvím zástupce až při ústním jednání před soudem uvedla, že žádost podepsala v psychickém vypětí souvisejícím s porodem, městský soud poznamenal, že i pokud by hypoteticky došlo k podpisu žádosti až po porodu (čemuž soud neuvěřil), vyplynulo z vlastních tvrzení žalobkyně v rozkladu, že by k tomu došlo až další den po porodu, přičemž není zřejmé, čemu by ve výše citovaném obsahu žádosti neporozuměla.

## II. Kasační stížnost

[5] Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) podala proti rozsudku městského soudu kasační stížnost, v níž zopakovala, že sterilizační zákrok podstoupila, neboť se domnívala, že se jedná

pokračování

o dočasnou antikoncepci, kterou bude možno v budoucnu odstranit, rozhodne-li se otěhotnět. Stěžovatelka namítala, že nebyla řádně a srozumitelně poučena, a tedy nemohla udělit informovaný souhlas. Městský soud pochybil v závěru, že stěžovatelka nemohla jednat v omylu. Stěžovatelka o povaze, charakteru, následcích a rizicích sterilizace nebyla nikdy řádně poučena, a to ani ústně. V této souvislosti upozornila na jiný rozsudek městského soudu (ze dne 19. 6. 2024, č. j. 14 Ad 3/2019-39), v němž soud mj. uvádí, že informovaný souhlas je právním jednáním pacienta založeným na vědomostní (dostatečné penzum informací) a volní složce (vyjádření souhlasu). Vzhledem k tomu, že sterilizace není zákrokem nezbytným a že metod vedoucích k zabránění těhotenství existuje mnohem více, je v případě sterilizace provedené jako chirurgický zákrok zcela nezbytné, aby byl souhlas skutečně informovaný.

[6] V daném případě však dle stěžovatelky obsah její žádosti neprokazuje, že ke sterilizaci dala svobodný a informovaný souhlas. Ve zdravotnické dokumentaci absentuje jakýkoli dokument dokládající její řádné poučení. Uvedl-li městský soud, že zdravotnický personál neměl důvod stěžovatelku ústně poučovat o charakteru zákroku, fakticky tím dle stěžovatelky uznal, že k poučení stěžovatelky nedošlo ani ústně. Soud navíc mylně předpokládá, že zdravotnický personál takovou povinnost ani neměl. S tím stěžovatelka nesouhlasí, neboť bez řádného poučení nemohla dát souhlas, který by bylo možno považovat za informovaný.

[7] Žalovaný práva vyjádřit se ke kasační stížnosti nevyužil.

### III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[8] Nejvyšší správní soud kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je důvodná.

[9] Podle § 2 zákona č. 297/2021 Sb. je oprávněnou osobou (s nárokem na poskytnutí jednorázové peněžité částky ve výši 300 000 Kč) *fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen „rozhodné období“) ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.*

[10] Sterilizaci v rozporu s právem se podle § 3 odst. 1 téhož zákona *pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabráňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabráňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.* Demonstrativní výčet toho, co se rozumí porušením právních předpisů, či příslušnými okolnostmi vylučujícími informovaný souhlas, obsahuje následující odst. 2 tohoto ustanovení. Jedná se zejména [o] *působení na oprávněnou osobou v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabráňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.*

[11] Nejvyšší správní soud se již výkladem zákona č. 297/2021 Sb. ve své rozhodovací činnosti opakovaně zabýval (viz zejména rozsudky ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65,

č. 4623/2024 Sb. NSS, ze dne 14. 8. 2024, č. j. 7 As 266/2023-47, ze dne 12. 9. 2024, č. j. 6 As 296/2023-27, ze dne 19. 9. 2024, č. j. 7 As 12/2024-45 nebo ze dne 14. 11. 2024, č. j. 5 As 95/2024-39).

[12] V citovaných rozsudcích (stejně jako v nyní souzené věci) Nejvyšší správní soud konstantně vychází ze závěrů rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 8. 11. 2011, ve věci *V. C. proti Slovensku*, č. 18968/07, a navazující judikatury (rozsudek ESLP ze dne 12. 6. 2012, ve věci *N. B. proti Slovensku*, č. 29518/10, nebo ze dne 8. 6. 2021, *Maděrová proti České republice*, č. 32812/13). Z uvedené judikatury vyplývá, že k provedení sterilizace duševně způsobilé dospělé osoby je nezbytný její informovaný souhlas, nejedná-li se o výjimečné situace, kdy by byl ohrožen její život nebo zdraví. Jestliže byl zákrok proveden bez informovaného souhlasu, jedná se o hrubý zásah do fyzické integrity osoby tím, že jí byla odňata schopnost reprodukce. Nezákonná sterilizace je tak porušením čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy vystavením nelidskému a ponižujícímu zacházení.

[13] Ve výše označené judikatuře Nejvyšší správní soud zdůraznil, že Česká republika přijetím zákona č. 297/2021 Sb. výslovně uznala svou odpovědnost za závažné zásahy do základních práv, k nimž došlo v minulosti, přičemž cílem tohoto zákona je zajistit efektivní prostředek nápravy, kterého není možné dosáhnout běžnými prostředky ochrany práv. Opakovaně také vyslovil, že k zamítnutí žádosti o peněžitou částku za protiprávní sterilizaci z důvodu neprokázání naplnění hmotněprávních podmínek nároku může správní orgán v případě dochované zdravotnické dokumentace přistoupit pouze tehdy, pokud z této dokumentace zjistí, že sterilizace žadatelky nebyla protiprávní, tedy „byla provedena na základě jejího nezpochybnitelného informovaného souhlasu“, a současně nic nebude nasvědčovat nedůvěryhodnosti takové zdravotnické dokumentace (rozsudek č. j. 9 As 61/2023-65, bod 37, rozsudek č. j. 7 As 266/2023-47, bod 37, nebo rozsudek č. j. 6 As 296/2023-27, bod 33).

[14] V nyní posuzovaném případě došlo u stěžovatelky k provedení sterilizačního zákroku v roce 1984. Jak Nejvyšší správní soud vysvětlil v nedávném rozsudku ze dne 14. 11. 2024, č. j. 5 As 95/2024-39, kde se zabýval obdobnými skutkovými okolnostmi jako v nynějším případě (sterilizace provedena dne 22. 10. 1982 na základě žádosti odůvodněné tím, že si stěžovatelka s manželem již další děti nepřejí), ze zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, (ve znění účinném v době provedení sterilizace) plynula pro lékaře *povinnost poučit vhodným způsobem nemocného, popřípadě členy jeho rodiny o povaze onemocnění a o potřebných výkonech tak, aby se mohli stát aktivními spolupracovníky při poskytování léčebně preventivní péče* (§ 23 odst. 1). Sterilizaci bylo možno provést *jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví* (§ 27). Konkrétní zákonem předvídané podmínky pak stanovila směrnice Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky ze dne 17. 12. 1971, č. LP-252.3-19. 11. 1971, o provádění sterilizace (dále jen „sterilizační směrnice“, dostupná v ASPI), dle které o indikaci sterilizace rozhodovala sterilizační komise. Ustanovení § 11 sterilizační směrnice k dalšímu postupu po schválení zákroku sterilizační komisí uvádí následující: „*Je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženské (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákonem* (pozn. soudu: správně *zákrokem*) *podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její*

pokračování

*zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní“ (pozn.: zvýraznění podtržením doplnil soud).*

[15] V citovaném rozsudku č. j. 5 As 95/2024-39 Nejvyšší správní soud dovodil, že pro provedení sterilizace bylo podle tehdy platné úpravy zapotřebí kumulativně naplnit tři podmínky: a) souhlas nebo podání žádosti o sterilizaci, b) schválení žádosti sterilizační komisí na základě indikací dle sterilizační směrnice a c) pacientkou podepsané prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní (bod 23 rozsudku). V bodech 24 a 25 odůvodnění rozsudku č. j. 5 As 95/2024-39 pak Nejvyšší správní soud pokračoval, že byť právní úprava souhlasu se zdravotnickým výkonem (včetně samotné sterilizace) nebyla v rozhodném období podrobná a nelze na ni nahlížet optikou pozdějšího písemného souhlasu podle § 27c zákona o péči o zdraví lidu, či informovaného souhlasu dle současné právní úpravy, povinnost pacientku před zákrokem poučit o jeho povaze a potřebných výkonech existovala, přičemž sterilizační směrnice předpokládala, že k poučení ohledně reparability sterilizace dojde právě až po schválení žádosti sterilizační komisí, a to v písemné podobě před provedením sterilizačního zákroku.

[16] Ve světle výše popsané právní úpravy došlo v nyní souzené věci k podání žádosti o sterilizaci (první podmínka), přičemž městskému soudu lze přisvědčit, že nic nenasvědčuje tomu, že by se tak nestalo před zasedáním sterilizační komise. Došlo také ke schválení žádosti sterilizační komisí (druhá podmínka). Ve správním řízení, v němž byla klíčovým podkladem dochovaná zdravotnická dokumentace, však nebylo zjištěno, že by součástí této dokumentace bylo následné, stěžovatelkou podepsané prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní (třetí podmínka). Sama stěžovatelka v této souvislosti uvádí, že dostatečně poučena nebyla, a to ani ústně.

[17] Nelze souhlasit se závěrem městského soudu, který za dostačující „poučení“ považoval skutečnost, že stěžovatelka (resp. jiná osoba sepisující za ni žádost o sterilizaci) v jediné větě uvedla, že žádá o „operaci, aby již nikdy neotěhotněla“. Z uvedeného pak městský soud nesprávně dovozoval, že není nutná existence jakéhokoli dalšího stěžovatelčina poučení. Městský soud však pominul, že text stěžovatelčiny žádosti o sterilizaci nelze považovat za poučení vyžadované sterilizační směrnicí již z toho prostého důvodu, že se jedná o stručné vyjádření samotné stěžovatelky, či osoby žádost za ni sepisující, nikoli o směrnici předpokládané následné *písemné poučení* poskytnuté ze strany lékařského personálu po schválení žádosti sterilizační komisí, a to před vlastním provedením zákroku. Stěžovatelce tedy poučení nebylo poskytnuto již *z formálního hlediska*. K nemožnosti považovat obsah žádosti o sterilizaci za informace a poučení ve smyslu § 3 odst. 2 zákona č. 297/2021 Sb. odkazuje Nejvyšší správní soud rovněž na již výše zmiňovaný rozsudek č. j. 7 As 12/2024-45, bod 22, jakkoli v tehdejší věci byl projednáván případ z hlediska jiného časového období, tedy s jinou dobovou právní úpravou. Nejvyšší správní soud rovněž upozorňuje, že ve stěžovatelčině zdravotnické dokumentaci absentuje také jí podepsané prohlášení předcházející samotnému zákroku, že s jeho provedením souhlasí, jak požadovala dobová sterilizační směrnice.

[18] Nejvyšší správní soud poukazuje také na výše citovaný § 3 odst. 2 zákona č. 297/2021 Sb., který za porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti považuje výslovně rovněž situaci, kdy oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu, stejně jako absenci poučení o jiných možnostech řešení zdravotního stavu (sic!), jejich vhodnosti, přínosech a rizicích. Jakkoli je možno z obsahu stručné stěžovatelkou podepsané žádosti o sterilizaci dovodit povědomí o tom, že se jedná o zákrok nevratně jí odnímající schopnost reprodukce, není patrné, že by byla zároveň poučena o rizicích tohoto zákroku a jeho možných alternativách, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích. Nic tedy nenásvědčuje tomu, že by stěžovatelce bylo poskytnuto dostatečné poučení rovněž z *materiálního hlediska*, jak je vymezuje § 3 odst. 2 zákona č. 297/2021 Sb.

[19] Městský soud tak v napadeném rozsudku dospěl k nesprávnému právnímu závěru, že vzhledem k obsahu žádosti o sterilizaci nebyl zdravotnický personál povinen stěžovatelku poučovat (a to ani ústně) o charakteru provedeného zákroku. Nesprávně tedy posoudil otázku zákonnosti sterilizace, která byla stěžovatelce provedena v roce 1984.

#### IV. Závěr a náklady řízení

[20] Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem tak Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadený rozsudek městského soudu zrušil. Věc však nevrátil městskému soudu k dalšímu řízení, neboť podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. přistoupil rovněž ke zrušení rozhodnutí ministra zdravotnictví. Věc tedy vrátil k dalšímu řízení žalovanému správnímu orgánu, neboť městský soud by s ohledem na výše uvedené závěry neměl jinou možnost než tak sám učinit. V dalším řízení bude správní orgán podle § 78 odst. 5 s. ř. s. vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku.

[21] Podle § 110 odst. 3 s. ř. s. rozhodne Nejvyšší správní soud v případě, že zruší podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. rozhodnutí žalovaného, o nákladech řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení před krajským soudem. Podle § 60 odst. 1 s. ř. s., aplikovaného na základě § 120 s. ř. s., má úspěšný stěžovatel právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl.

[22] Řízení před Nejvyšším správním soudem i řízení před městským soudem byla osvobozena od soudního poplatku [§ 11 odst. 1 písm. n) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích].

[23] Stěžovatelka byla v řízení před městským soudem a v řízení před Nejvyšším správním soudem zastoupena advokátem. V řízení před městským soudem učinil zástupce dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění do 31. 12. 2024 čtyři úkony právní služby, a to převzetí a příprava zastoupení, sepsání žaloby, sepsání repliky v reakci na vyjádření žalovaného a účast na jednání před soudem [§ 11 odst. 1 písm. a), d) a g) advokátního tarifu]. V řízení před Nejvyšším správním soudem stěžovatelčin zástupce učinil jeden úkon právní služby, a to podání kasační stížnosti [§ 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu]. Celkem tedy zástupce stěžovatelky učinil pět úkonů právní služby s nárokem na odměnu ve výši 3 100 Kč za jeden

pokračování

úkon [§ 7 bod 5 a § 9 odst. 4 písm. d) advokátního tarifu]. Podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu je třeba k odměně za každý úkon připočítat 300 Kč jako náhradu hotových výdajů. Protože je stěžovatelčin zástupce plátcem daně z přidané hodnoty, zvyšuje se odměna a hotové výdaje o částku odpovídající této dani. Celková náhrada nákladů řízení tak představuje částku ve výši 20 570 Kč. K jejímu uhrazení byla žalovanému stanovena přiměřená lhůta jednoho měsíce.

[24] Žalovaný neměl ve věci samé úspěch, nemá proto dle § 60 odst. 1 s. ř. s. (ve spojení s § 120 s. ř. s.) právo na náhradu nákladů řízení.

**Poučení:** Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 2. dubna 2025

Mgr. Ing. Veronika Juříčková  
předsedkyně senátu